

שיחות אל־יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

פרשת וישלח

גליון 41

הודעת המכון

הננו עומדים בס"ד לקראת סיום שנה ראשונה להוצאת גליוני 'שיחות אליעזר'. השיחות מתפרסמות כל שבוע בשער בת רבים, בדפוס, באימיל וברשימות תפוצה שונות. ורבים אומרים מי יראנו טוב שנמשיך להעלות הדברים בגליון מדי שבת בשבתו, שיהיה לנו לעינים ולמשיב נפש.

אנו מקפידים מאד לשמור בדקדוק על תוכן הדברים ורוחם כפי שנאמרו מפי רבינו רה"י זצ"ל, ועם זאת פנים חדשות באו לכאן. אנו משקיעים הרבה בעבודות כתיבה והעתקה, הגהה ועריכה האורכות שעות רבות ועולות הון רב. כל הרוצה להיות שותף למפעל הגדול הזה - לדובב שפתי רבינו ולזכות את הרבים, אשר לזכות גדולה תיחשב לו - נא ליצור קשר עמנו בדוא"ל.

להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור מידי שבוע

נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

השפעות הסביבה בעבודת ה', מידות יעקב וישראל[°]

זהירות מהשפעה זרה

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום. ויצו אתם לאמר כה תאמרן לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה (לב, ד-ה). ידועים דברי רש"י, 'גרתי בגימטריא תרי"ג. כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים'. ראיתי מקשים למה הוצרך יעקב אבינו להדגיש לעשו 'ולא למדתי ממעשיו הרעים', הלא אם 'תרי"ג מצות שמרתי' ממילא מוכח מזה גופא שלא למד ממעשיו של לבן. אלא משמע שאפשר שאדם יקיים רמ"ח מצוות בדקדוק ויזהר שלא לעבור על שום איסור מפורש, ועדיין יהיה 'נבל ברשות התורה' – מושפע ביותר מהשקפות תרבות הגויים השפלים, ממידותיהם הגרועות ומעשיהם הפחותים¹. וזה מה שרצה יעקב אבינו להדגיש לעשו, אני אמנם בא לקראתך וצריך להיטפל עמך לעת עתה, אבל אל תחשוב שאתפשר עמך, כדרך עושי מלחמה או בעלי

[°] שמועס יום ה' וישלח תשס"ג.

¹ דבר זה נוגע לאחרונה, שמסתובבים בין הבחורים טעיפ"ס שאין רוח חכמים נוחה מהם. אכן א"א להצביע על דברים אסורים מצד השו"ע בטעיפ"ס הללו, אין בהם דברי נבלה ולא קול אשה וכיו"ב, מ"מ אין צריך להיות מבין גדול לשמוע בהם השפעת 'הגוי אשר בקרבך' השפל. הניגונים הללו ודומיהם צריכים להיות מאוסים בתכלית אצל יעקב שהוא בכלל 'לא למדתי ממעשיו הרעים'. אמנם אין שבח וגדולה להסתכל לעבר חברך שיש לו טעיפ"ס מפוקפקים, ולחשוב שאליו מכוונים הדברים, אלא צריך לראות שאינני טוב ממנו, אצלו זה המקום שה'לְבַן' שלו גובר עליו, ואצלי יש נסיון אחר ששם צריך להתחזק שלא ללמוד ממעשיו הרעים של הארמי.

עסקים, תבין שאין לי כל שייכות עמך ואין לך עמי שיג ושיח, משא ומתן או כל מטרה משותפת, כי כן עשיתי במשך עשרים שנה בבית לבן, 'עם לבן גרת'י ומלבד מה שתרי"ג מצוות שמרתי בשלמות ובדקדוק, גם 'לא למדתי ממעשיו הרעים'.

כיון שכך עלינו להבין שאין לנו שום שייכות עם עשו ולבן. אם אינך אנוס ע"פ הדיבור להתעסק עם גוי, הרחק ממנו כמטחוי קשת, שדיבורו טמא והתנהגותו פסולה, ומי ערב בעדך שתוכל להישמר בטהרה כמו יעקב אבינו שלא ללמוד ממעשיו הרעים. היה כאן מעשה בשבוע שעבר שכמה בחורים התנהגו בצורה מופקרת מאד, וברור לי שזה מהשפעת קליפת אמעריקא, שהוא יצרא דהפקרותא. כל התנהגות הנוצר באמעריקא, צורת לבושם הבלויים והדיבור הגס, סמים וכדו', מורה על פריקת כל עול דרך ארץ ואחריות, לכן צריכים אנו מאד להיזהר שלא ללמוד ממעשיהם הרעים בזה. ואדרבה, אם להתנהג בהפקרות הרי יש להיזכר במה שדברנו בשם רבי צדוק, שכלל ישראל זכו למתן תורה מחמת שהיתה בהם הפקרות יתרה ללכת אחרי ה' בארץ לא זרועה, ולכן גם הקדימו נעשה לנשמע, ודבר זה ראוי רק ל'עמא פזיזא'. לכן אם בעל נפש מופקרת אתה כגויי הארץ אשר אתה שוכן בקרבה, השתמש במידה הזו בקדושה, תכריז על עצמך 'נעשה ונשמע' בקול רעש גדול, ללמוד ולהתפלל ברציפות ובהתלהבות בלי חשבונות של מה יאמרו עלי הבריות וכלי לתת דין וחשבון לאף אחד, אם אתה באמת אוהז בזה וראוי לזה וכו'.

ולמען האמת, להישמר מלבן הגוי ומעשו ישראל מומר השוכן בארץ רחוקה, ולא ללמוד ממעשיהם הרעים, אינו קשה כ"כ. אבל עלינו לזכור שיעקב אבינו התפלל (פסוק יב) 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו', כי הסכנה הגדולה באמת הוא עשו הנראה כ'אחי', 'היימישע איד' כמוך, מתפלל שלש תפילות ביום, אולי הוא גם שייך לקהילה שלך והולך עם כל השמונה בגדים, אבל תוכו רקוב, התנהגותו פראסט, דיבורו ביליג, והשקפותיו זרות לרוח התורה והמסורה. ובאמת אפילו כאן בישיבה שייך ענין זה, יתכן מאד שיש בחור כזה שאתה יודע שהשפעתו לא טובה לך, וחברותך עמו אינה מביאך לחיזוק בתורה תפילה ומעשים טובים. אכן יכול להיות שבבחינה הוא מצליח

יותר ממך, אבל אתה צריך לדעת שבשבילך הוא 'אחי-עשו' והוא המסוכן שבאויבים, וצריכים גבורה עילאה ללחום נגדו ולהישמר מהשפעתו.

ולכן צריכים לדעת שלקיים תרי"ג מצות לבד אין די, וגם ללמוד תורה בצוותא עם עשו הרשע אין כדאי, כמו שאמרנו (עי' לעיל פ' תולדות) בשם מהרי"ד מבעלזא, אלא צריכים ללמוד תורה שתהיה לנו ל'מורה' כדאיתא ביושר דברי אמת, שהתורה תחדור את הבהמיות-החומריות שלך, תעזן את מידותך ותיישר אורחותיך, וכך באמת תוכל להישמר שלא ללמוד ממעשיו הרעים של לבן, ותהיה בן תורה אמת.

התחברות לטובים

וַיִּתֵּן יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֹּאבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר (לב, כה). קוראים אנו איך שיעקב נלחם עם שרו של עשו, ולקראת סוף הלילה 'וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו', אבל גם מלאך רע בעל כרחו עונה אמן, 'ויאמר, לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל'. ואיתא בספר מגלה עמוקות דבר נורא, שהסיבה שעשו התחתן עם ישמעאל היא מפני שידע שכוחו שניתן לו, 'על חרבך תחיה', דהיינו גבורה דקליפה, לא יספיק לו לנצח את יעקב, לכן הלך לישמעאל שתצטרף עמו גם מדת חסד דקליפה, שהיא ענין יצר התאוה, ואולי כך יוכל להוליד קליפה נוראה שתוכל להכניע את יעקב. אולם למעשה לא היה יכול כנגד יעקב, ואף שיעקב אבינו קצת 'נצלע על ירכו', אבל באופן כללי הוא עדיין עומד על רגליו, 'כי שרית... ותוכל'. ועד היום הזה עדיין יש בנו הכח ללחום ולנצח את שרו של עשו-ישמעאל מכח אותה 'שרית'.

הנה עת צרה היא ליעקב, שישמעאל לוחם נגדנו גם עם כח חרבו של עשו. היום נהרגו רח"ל אחד-עשרה יהודים ונפצעו כהנה וכהנה², בתוכם ילדים רכים שלא טעמו טעם חטא. ברור שזה סימן שאנו עומדים ממש קרוב לעלות השחר, והקליפה מרגישה 'וירא כי לא יכול לו' ולכן 'ותקע כף ירך יעקב', ומזה נופלים

² ביום ט"ז כסלו תשס"ג, עלה מחבל מבני ישמעאל על אוטובוס קו-20 בירושלים בשעות הבוקר כשהיה מלא תלמידים בדרכם לבית הספר, ורח"ל נהרגו 11 יהודים הי"ד.

קרבנות רבים מישראל הי"ד. וצריכים אנו להתפלל לה' שיכניע ויכלה שעיר וחותנו מפני יעקב וינקום דם עבדיו השפוך, ולא נשמע עוד שוד ושבר בגבולנו. כי נגד ישמעאל ועשו העומדים עלינו לכלותנו בגשמיות אין לנו כאן עצה אחרת זולת התפילה והתחינה שירחם ה' על שארית ישראל, ולהרבות מצוות ומעשים טובים שישמרו עלינו, 'והקב"ה מצילנו מידם'. אולם אל לנו לשכוח שכל אחד יש לו גם עסק ומלחמה על נשמתו מול שתי קליפות הללו, ובוזה יש לכל אחד בנפשו יכולת וכלי מלחמה להכניעם בסייעתא דשמיא, 'חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך'.

והנה דבר הראשון שאנו רואים בפרשה זו, שלא לחם שרו של עשו עם יעקב עד כי ראה ש'וינתר יעקב לבדו'. לכן אסור לשום בר יעקב להימצא 'לבדו', ואין הכוונה שלא לשבת לבד לכמה דקות קצרות, אדרבה, יתכן שאחד יושב בתוככי ישיבה, ומאתיים בחורים סביב לו, ועדיין הוא 'לבדו'. החכם שעניו בראשו נזהר שלא לפרוש עצמו מן הציבור, ולא להתחבר עם אחד ושנים ומתלחשים כדרך הצעירים, כי בכך רק מזיקים את עצמם, ואז מוצאים את עצמם בבחינת 'לבדו'. אדרבה, החכמה היא איך להיות מעורב עם הבריות, שיהיו לך חברים טובים ונאמנים שירצו בטובתך, וכך ע"י שלא תהיה 'לבדו' תוכל ללחום נגד שרו של עשו עם יותר גבורה ויותר אומץ הלב.

והאמת היא שכל אחד רוצה למצוא חן בעיני החבריא, לכן חשוב ביותר להתחבר עם חברים טובים, כי טבע האדם הוא להתנהג באופן שירצה את האנשים שהוא רוצה למצוא חן בעיניהם, ולכן אם החבורה שהוא רוצה להיות חלק בה, מורכבת מבחורים לא כ"כ טובים, אז הדרך להיות חבר אתם היא לעשות כמעשיהם הגרועים, אמנם אם אתה רוצה להתחבר לבחורים הטובים, או אם תרצה להתחבר עם המגיד-שיעור שלך או הרבי שלך, לא תוכל לעשות אותם מעשים המאוסים בעיניהם, וכך תצטרך ללמוד בהתמדה, להתנהג ביושר ובטוב.

אמנם גם אם אדם מוצא את עצמו 'לבדו' מאיזו סיבה, ומגיע אליו שרו של עשו, ואולי אף מתגבר עליו והוא מרגיש 'צולע על ירכו', אל יחשוב 'אז עס איז דערנאך' חלילה, אלא תדע שאתה מאלה ש'בשם ישראל יכונה', ויש בתוכך

הכח של 'שרית עם אלהים ואנשים', ועל ידי שלא תתיימש אלא תלחם מלחמת ה' בגבורה ובעקשנות תזכה ל'ותוכל'.

ענוה מרוממה, כוחו של יעקב-ישראל

ויאמר, לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל (לב, כט). איתא בגמ' (ברכות יג.) 'תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה כו', רבי אליעזר אומר עובר בלאו כו'. אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב הכי נמי. שאני התם דהדר אהדריה קרא, דכתיב ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב'. עומק הענין מבואר בשם האבני נזר, שיעקב מורה על ענין ענוה והכנעה, כעקב הזה שהכל דשין בו, וישראל מלשון שררה, 'כי שרית', ונוטריקון 'לי-ראש' ו'שר-אל', ו'הדר אהדריה קרא' לקרותו יעקב, להורות שגם אחרי שזוכה למדרגות גבוהות והשגות נשגבות צריך להיות בעצמו בכחי 'עקב ענוה' (משלי כב ד).

והדרך שאדם מגיע למדת יעקב גם אחרי שזוכה למדרגת ישראל היא, כאשר מבין ששם יעקב אינו עק"ב לבד, אלא בראשו בא יו"ד. כלומר אף שבר-ישראל צריך להיות שפל בעיניו, כאותו עקב שהוא האבר השפל ביותר בגוף האדם, והכל דורכים עליו, צריך גם לדעת שיש בראשו יו"ד – 'די פינטעלע יוד', ניצוץ קטן שהוא 'חלק אלוה ממעל ממש' שנשמתו הטהורה, שמאירה את נפשו בזוהר עליון ממקורה תחת כסא הכבוד, ובחר בו ה' לעמוד לפניו ולשרתו, ולא הגיע לאן שהגיע מכח עצמו אלא מכח אותה יו"ד. על ידי כך יבוא למדת הענוה דכתיב 'עקב ענוה יראת ה'".

ועוד יש להתבונן בכך שמפני ש'וידו אחזת בעקב עשו – ויקרא שמו יעקב'. דהנה קדושה נמדדת ביחס של קרבה למעלה, שהרי שם מקור הקדושה, וטומאה נמדדת לפי מה שהיא ירודה למטה, שזה מצביע על ריחוקה מהקדושה, [וגם על זה מרמזת התפילה בר"ה 'שנהיה לראש ולא לזנב']. נמצא א"כ ש'עקב עשו' הוא הקליפה השפלה ביותר, הטומאה הכי נוראה בעולם, כיון שהוא הדבר הכי תחתון אצל עשו. והכתוב מעיד שכבר בשעת לידתם התגבר כוחו של יעקב, ויד"ו אוחזת בעקב עשו, 'ידו' אותיות יו"ד, אותה

היו"ד שהיא ניצוץ נשמת ישראל יש בכוחה לאחוז ולשלוט ולהכניע ולנצח גם הקליפה הטמאה של 'עקב עשו'. מכוח אותה אחיזה של היו"ד זוכה יעקב כאן לנצחון ושררה, 'כי שרית', נגד שרו של עשו.

אמנם אף ש'אהזריה קרא' לשם יעקב, אבל עדיין 'ישראל עיקר ויעקב טפל לו' כמבואר בגמ'. והיינו כדאיתא במדרש ובראשונים ושאר ספה"ק (ע' בעלי התוס' ובעל הטורים, פרי צדיק בכ"מ) על מה שאמר יעקב לעיל 'ויהי לי שור וחמור', שזה רמז למדותיהם של יוסף ויששכר, 'בכור שורו הדר לו' ו'חמור גרם... ויט שכמו לסבול'. יעקב אומר לעשו, כשם שיש לך קליפות עשו וישמעאל, שור נגח בגבורה, המפיל את האדם והורגו, וחמור המושך את האדם לחומריות ותאות, כך 'ויהי לי שור וחמור', יש לי כנגדם בקדושה מעלות הללו, גבורה דקדושה, מדתו של יוסף הצדיק, ומעלת התורת-חסד, וכך יש בי כח של תורה שמגן ומציל אותי מכל הטומאות שלך, לכן איני מפחד ממך ומחותנך כלל, ואלחם נגדך על ידי ה'שור וחמור' שלי.

*

לכן יש מעלה גדולה בחזרות הרבות שמשקיעים בהם הרבה כאן בישיבה, וכן הבחינות תמידים כסדרם מדי שבת בשבתו ומדי חודש בחודשו וסוף השנה בחי' על כל המס', כיון שע"י שבחור זוכר מה שלמד מרגיש בעצמו את הכוחות האדירים של 'שרית' שטמונים בו, ומתחזק אצלו ענין ל"י-רא"ש, ומודה לה' על חלקו שנתן בו כשרונות וזוכה להבין להשכיל ולזכור דברי תורה הקדושים, ובכך גם יכול לעמוד נגד היצר בגאווה דקדושה ולהחזיק מולו מס' שלמות מהקשות שבש"ס ב"ק וכתובות וכו', ולומר לו 'ויהי לי שור וחמור'.

ובכן יש לראות במלחמה זו של יעקב עם עשו 'מעשה אבות סימן לבנים'. כל אחד צריך לשלוח מלאכים אל עשו שבתוכו, ואל עשו שמחוצה לו, בין אם זה חבר רע או שכן רע, ולומר לו 'תרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים' – אין לי ענין להיות מושפע מעשו ומלבן ונכדיהם, גם במקום שאין המדובר על עבירת איסור בשו"ע אלא בצורת החיים הכללית, הדיבור, הלבוש, הניגונים, ההלוך-ילך, כל אלו 'לא למדתי ממעשיו הרעים'. והעצה לזכות לזה היא ההתחברות עם חברים טובים יראי שמים שלומדים ומתפללים טוב, וכך

לא יהיה האדם 'לבדו' מול היצר. אולם חשוב שתדע שגם אם תצליח ותנצח את היצר, 'הדר אהדריה קרא' לשם יעקב. אל תשכח שזה הגיע לך מכוח אותו יו"ד שאוחזת בעקב עשו, וגם אם חלילה יתקיים בכך 'ותקע כף ירך יעקב', תדע שיש בכך כוחות אדירים של 'ויהי לי שור וחמור', וגם שנקראת בשם ישראל מכיון שעליך נאמר 'כי שרית עם אלהים ואנשים', ודאי אם תתעקש ותלחם תזכה שיתקיים בכך 'ותוכל' בשלמות, וכך נזכה שיאבד עשו וחותנו מן העולם, והקב"ה יצילנו מידם.

התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך^ו

י"ט כסלו, זולת היותו יומא דהילולא של המגיד הגדול ממעורייטש זי"ע, הוא גם יום גאולתו של תלמידו בעל התניא זי"ע שנשתחרר מבית האסורים בפעטרבורג. הבה נלמד מכתב³ שכתב בעל התניא לאחר שחרורו, והוא נוגע לנו מאד.

ואם תשאלו, מה לי ליום הזה ולמכתב הזה, הלא אינני נמנה על עדת ליובאוויטש, ואבותי ורבותי לא עסקו בתורת חב"ד כ"כ, ולשמחה מה זו עושה. הנה כתיב 'זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור', ואנו נקיים בעצמנו כתוב זה. והנה כשנתבונן על מצב אבותינו ודרך חייהם בשטעטל לפני המלחמה, בימים ההם לא היה לאנשים שום מגע ומשא עם העולם הגדול, ובעצם כמעט ולא היה קיים המושג הזה של העולם הגדול, בכל מקום היתה תרבות מיוחדת משלו, שהתעצבה מהאנשים שגדלו שם וממסורותיהם שעברו מדור לדור. לדוגמא בעיירה קאלישיץ בגאליציע היה רק נגר אחד שעשה רהיטים, וכל השולחנות הכיסאות והארונות היו דומים במראה ובקומה ובדמים, והיו כולם עשויים מעץ אחד מסוים שגדל בסביבה, ובעיצובים המיוחדים לנגר זה, כפי שלמדהו אביו הנגר הזקן, ומי שגדל בשטעטל הזה לא ראה מימיו רהיטים אחרים זולתי של נגר הזה. בעיר לאדז שבפולין היה עץ שונה ונגר שונה ומסורת אחרת, וכך גם

^ו שיעור לישיבה גדולה באגרת הקודש של בעל התניא, ג' וישב- י"ט כסלו תש"ס
³ יש ששומעים על מכתבי בעל התניא מזולזלים מיד, מפני שיש הרבה מכתבים מיוחסים לו שי"א שהם בחזקת מזויפים. אמנם צריכים לדעת שלא כל מכתבי בעל התניא בחדא מחתא מחתינהו. לפני בערך תשעים שנה נתגלה בעיר חרטון אוצר גדול (הנקרא 'הגניזה החרסנית') של מכתבים וחפצי קודש המיוחסים לבעש"ט והמגיד ותלמידיהם זי"ע שנשתיירו מאוצרו של קדוש ישראל מרוז'ין, שידוע שכל רכושו וכתבי היד שהיו ברשותו נלקחו ממנו כשנאסר ע"י צאר הצורר ניקוליי ימ"ש. האדמו"ר מליובאוויטש הרש"ב זי"ע קבל אמתיות המכתבים שנמצאו שם, אמנם רוב האדמו"רים חשבו שהמכתבים מזויפים ואין לסמוך עליהם כלל. אך המכתב הזה לפנינו הודפס בסוף ספר התניא ואין שום פקפוק שהוא כתבו, ולכן יש ללמוד המכתב הזה בכובד ראש, ככל שאר ספריו שיצאו מקולמוסו זי"ע.

באניפולי שבאוקריינא. כן היה בכל תחומי החיים הגשמיים, באוכל, בגדים, רפואה, פרנסה, הלכות דרך ארץ וכו', הכל היה מצומצם בתכלית, לא ראה אחד ולא שמע ולא ידע על צורת החיים של אנשים שחיו במרחק כמה עיירות ממנו. וכן גם היה ברוחניות. מי שגדל בגלילות אדמו"ר מסוים התקשר אליו לכל חייו ולא ידע מאומה שיש במרחק קצת עוד צדיקים קדושים שיש להם חידושים נפלאים בעמקות התורה ובדרכי ה'.

והנה הגלה אותנו ה' לאמעריקא, שהוא מקום קיבוץ גליות של עולם שלם. יכולים להיכנס לחנות ולמצוא בה פירות מכל קצוי תבל ומכל עונות השנה ברווח ובזול, ודבר זה לא היה אפשר להעלות על הדעת לפני כמה שנים. וכיו"ב ברהיטים המיובאים מאיטליה מסין ומשאר קצות העולם, וידוע שגם רעסטארנטים יש מכל הסוגים, יש אוכל סיני ומעקסיקאני ויאפאני וכו' כו', ובכלל כל אחד היום יודע [הרבה פעמים בע"כ] כל מה שקורה בכל כפר נידח באפריקא. ואמנם לא ראיתי ולא שמעתי מימי שיאמר מאן-דהו אני לא קונה מיטה מעץ איטליה המושבחת כי הזיידעס בפולין לא ידעו מזה, כי כל אחד מבין שאם יכולים להשיג דברים טובים ונוחים ומשובחים, מה טוב ומה נעים. ובעומק טעם הדבר הוא, מכיון שהאדם חי בעיקר בעולם הגשמי, לכן מבין את התועלת הרבה שיש בכל חידוש ובכל מהלך אחר שיועיל ויטיב וישבח את חייו, ומקבלו על עצמו בספר פנים יפות. אולם כשמגיע לתורה ולאידישקייט פתאום, למרבה הפלא, מוצאים שאנשים רוצים להיסגר ולחזור לקרן זוית בשטעטל הישן ולצמצומיו הרבים. למה זה.

כמובן וגם ברור שצריכים להיצמד לתורה שניתנה לך למורשה, ולהידבק ברבך, בתורה שלו ובהנהגות שלו, אבל למה שלא יהיה מותר לך ללקוט מפה ושם דברים טובים שיביאו לך עושר ואושר רוחני⁴. פשוט אצלי שזה עצת היצר שאינו שמח כ"כ שתגלה עוד חיות וקדושה בתורה, ומבלבל

⁴ ברצוני להבהיר, אין כוונתי ללמוד דברי תורה שנוגד להדיא שיטה מיוחדת של הרבי שלך, הס מלהזכיר, כל אחד צריך לשמוע אל דברי רבותיו ואבותיו, ולא חכם הוא מהם, וגם אין כוונתי חלילה וחלילה ללמוד תורה ממקורות מפוקפקים, שהרי אנו לא במדרגת רבי מאיר ש'רמון מצא תוכו אכל וקליפתו זרק'. אנו מדברים על רבי'ס שהיו ידועים כקדושי עליון, והיו מקובלים על כל כלל ישראל.

וטוען, אכן אם תלמד תניא ושפת אמת יאירו לך עיניך בדבקות ה' ובתפילה ויהיה לך טעם אחר בשבת ובעסק התורה, אמנם הסבא בקאלשיץ לא היו לו ספרים הללו, ולמה אתה מחפש דברים חדשים. ואני עונה ליצרי, לסבא בקאלשיץ גם לא היה טעלפון ולא רכב ולא הרבה דברים אחרים שאני משתמש בהם כל יום. ואכן הוא היה עובד ה' בקדושה וטהרה ולא היה חסר לו מאומה, וצריך להדגיש את זה, והלואי שנזכה אנו לטהרת הלב של אלו חסידי קדמאי. אמנם בשבילי שאני חי בעולם שיש בו קיבוץ גליות הזה, וללא המעצורים והגבולות של השטעטל, וללא הטהרה והפרישות שהיה אפשר לחיות בשטעטל המנותק מעולם הגדול, ולכן אני מודע לכל שטות והבל, ולכל סוגי המאכלים והבגדים וחדשות ההווים בעולם, וכי רק כשמגיע לתניא שם אצמצם את עצמי לשטעטל, אתמהה. וכמו כן גם בנגלה, כיום לומדים בישיבות רבי חיים ורבי ברוך בער ותורות שאר ראשי ישיבות דליטא שהאירו עינינו בתורתם בדור שלפני המלחמה, אף שהזיידעס שלנו לא ידעו על מהלך החילוקים של רבי חיים, אמנם אנו רוצים ללמוד תורה הנפלאה הזאת לטעום מתיקות ועמקות ונפלאות מתורתם, והיה זה שכרנו.

נ"ל שאם מתבוננים בדבר מגלים עוד סיבה בהתנגדות היצר לדברי רבי יוסי (אבות ב יב) 'התקן עצמך ללמוד תורה שאינו ירושה לך'. האדם מדמה שע"י שהוא אינו לומד 'ווייל ביי אונז האט מען נישט געוויסט דערפון', הוא נעשה יותר חסיד מהרבי שלו. וכאותם ששייכים לחסידות שיש לה סידור מיוחד בנוסח הנהוג אצלם, ויש אנשים שרואים עליהם שהם מקפידים מאד להתפלל תמיד בסידור שלהם, הרבה פעמים נראה בטעם הדבר שהאדם אומר לעצמו שכשהוא מתפלל בסידור הזה, הוא נעשה ליותר חסיד של הרבי שלו. צריכים לדעת שגם אם זה דבר נכון שתתפלל בסידור הזה של רבך, אל יעלה בדעתך שאתה יוצא בזה ידי חובתך, לא זה יעשה אותך חסיד, וכן להימנע מללמוד תורה מרבי אחר לא יעשה אותך יותר מקושר לרבך, אלא 'אויב וועסט זיך ווייקען ביי דיין רבי'ן, קאכן אין די תורות' וללכת בדרכיו, כך, ורק כך, יהיה לך התקשרות בצדיקים אמיתית. וכמו ששמעתי בענין זה מעשה שהיה, ברב אחד שעשה בעל תשובה ושכר לו מלמד ללמוד עמו, והנה המלמד השקיע בו הרבה ולימד עמו דברי

תורה והתעוררות עד שבחור הזה באמת התעלה, קצף עליו הרב המחזיר בתשובה באומרו, הלא כבר יש לבחור הזה מהיכן לקנות יראת שמים, ולמה אתה לוקח אותו ממני, הנח לו בשבילי. כמוכן כל השומע יצחק לו וישימנו ללעג וקלס. אבל ממש חבל שעושים כדברים הללו לעצמנו.

נתחיל דברי בעל התניא הקדושים (אגה"ק סי' ב):

אחר ביאתו מפעטרבורג

קטנתי מכל החסדים ומכל כו'. פי' שבכל חסד וחסד שהקדוש ב"ה עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד. כי חסד דרועא וימינא. וימינו תחבקני. שהיא בחי' קרבת אלהים ממש ביתר שאת מלפנים. וכל הקרוב אל ה' ביתר שאת והגבה למעלה מעלה. צריך להיות יותר שפל רוח למטה מטה כמ"ש מרחוק ה' נראה לי.

בעל התניא מבאר שע"י שהאדם מתבונן בחסדי ה' עליו דבר יום ביומו, יבוא למדת הענוה ושפלות רוח. משל למה הדבר דומה, למי שהולך אצל רבי גדול שמקובל על כלל ישראל או לאחד מגאוני הדור, והלה מגלה אליו אהבה רבה ומקרבו לפני כל הנצבים עליו, ומכבדו הרבה ואפי' מחבקו. אזי אם האיש הלזה שוטה וגס רוח, יתגאה על חבריו באומרו שמוזה שהוא ישב ליד הרבי סימן מובהק שהוא חשוב מאד, שאל"כ לא היה מקבל כבוד מלכים כמו שקיבל, ובסתר לבו חושב אולי אני באמת קרוב למעלת גדול הדור, כיון שהוא הושיבני לידו. אמנם אם כי זה באמת לא מעיד כלל על שום דבר, שהרי גדולי ישראל יכולים לכבד אנשים מחמת כמה טעמים שונים, אבל האדם דנן מעיד על עצמו הרבה, מכך שהוא יכול לחשוב על עצמו שהוא 'מחותן' עם רבי או פוסק הדור, שבאמת אין לו כל השגה בגדלות בתורה ולא בקדושת הצדיק, וגם אין לו כ"כ הבנה במצבו הוא. אבל אם בעל נפש הוא, אזי ככל שהצדיק יקרבהו אליו כך ירגיש יותר שפל וקטן ואינו ראוי בעיני עצמו, ויחוש לא בטוב שהרבי הקדוש והטהור מסתכל ומתחשב באיש בזוי כמוהו ועוד מכבדהו שלא לפי ערכו, ובפרט כשעומד קרוב לצדיק תתבטא מאד שפלותו בערך לגדלות הרבי. וזו הכוונה במה שאמר יעקב 'קטנתי מכל החסדים', שע"י שהוא זכה לחסדי

ה' עליו, וחסד דרועא ימינא ובסוד 'וימינו תחבקני', היינו שהשפעת החסד על האדם הוא קרבה מיוחדת מאת השי"ת וגילוי אהבה כעין חיבוק, ולכן הרגיש יעקב אבינו יותר שפלות עצמו והיותו אינו ראוי, ו'קטנתי' דייקא כתוצאה מחסדי ה' המרובים עליו.

וכנודע דכולא קמי' דווקא כלא חשיב. וא"כ כל שהוא קמי' יותר הוא יותר כלא ואין ואפס וזו בחי' ימין שבקדושה וחסד לאברהם שאמר אנכי עפר ואפר. וזו היא ג"כ מדתו של יעקב. ובזאת התנצל על יראתו מפני עשו ולא די לו בהבטחתו והנה אנכי עמך כו'. מפני היות קטן יעקב במאד מאד בעיניו מחמת ריבוי החסדים כי במקלי כו'. ואינו ראוי וכדאי כלל להנצל כו'. וכמארז"ל שמא יגרום החטא שנדמה בעיניו שחטא. משא"כ בזלע"ז הוא ישמעאל חסד דקליפה. כל שהחסד גדול הוא הולך וגדל בגובה וגסות הרוח ורוחב לבו.

ומביא עוד לשון הזוה"ק בהקדמה 'דכולא קמיה כלא חשיבין' – שכל הבריאה עליונים ותחתונים חשובים לפניו כאין. ומפרש שדייקא מפני שהם עומדים 'קמיה' - לפניו, מתגלה האפסיות שלהם. לדוגמא קטנה יש לציין מה שכותב החסיד רבי אייזיל הומילער שהיה מגדולי חסידי בעל התניא [עד כדי כך שחשבו חסידיים שהוא ימלא מקום האדמו"ר האמצעי], שכשהיה רבו מדבר עמו היה רועד מפחד ולא היה בו כח להשיב לרבו, רק הנהן בראשו. זהו הביטול שיש לאנשים גדולים במחיצות צדיקי אמת, ועל אחת כמה וכמה יכולים לתאר גודל הביטול שיש לצדיקים כשמרגישים שהם 'קמיה' דקוב"ה, כמה הם 'כלא חשיבין'.

והיינו טעמא שפחד יעקב אבינו כ"כ מעשו, כי ע"י שהיה לו גילוי אהבה מאת ה', בחי' וימינו תחבקני, הרגיש 'כלא חשיב' ו'קטנתי', ולכן עלה בלבו כל פחיתותו נגד חסדי ה' עליו, וחשב 'שמא יגרום החטא' וכו'. משא"כ ישמעאל שהוא חסד דקליפה, כל כמה שהוא זוכה לחסדי ה', רק מתגאה ומתפאר בלבבו.

ולזאת באתי מן המודיעים מודעה רבה לכללות אנ"ש על ריבוי החסדים אשר הגדיל ה' לעשות עמנו לאחוז במדותיו של יעקב

שאר עמו ושארית ישראל שמשים עצמו כשיריים ומותרות ממש שאין בו שום צורך. לבלתי רום לבבם מאחיהם כו' ולא להרחיב עליהם פה או לשרוק עליהם ח"ו. הס מלהזכיר באזהרה נוראה רק להשפיל רוחם ולבם במדת אמת ליעקב מפני כל אדם בנמיכות רוח ומענה רך משיב חימה. ורוח נכאה כו'. וכולי האי ואולי יתן ה' בלב אחיהם כמים הפנים וגו':

ממשיך לכתוב לחסידיו אזהרה נוראה, שמעתה שהשעה משחקת להם וזכו לחסדי ה' שניצל רבם מבית האסורים, לא ירימו לבם בשחץ וגאווה נגד המתנגדים הקמים עליהם, לומר ידינו על העליונה, אדרבה, גילוי חסדים מלמעלה צריך להביא את האדם לביטול והכנעה ושפלות רוח, והוא מדתו של יעקב אבינו, 'קטנתי מכל החסדים אשר עשית את עבדך', וכולי האי ואולי אם יתנהגו כך למתנגדיהם יש תקוה שכמים הפנים לפנים וכו'.

ענין זה נוגע מאד, כשמרגישים שיש סייעתא דשמיא. צריך האדם להתבונן בזה שחלילה לא יבוא מזה לידי גאווה כאותו שוטה וגס רוח הנ"ל, וכמידת ישמעאל, אלא כמידתו של יעקב 'שארית ישראל' שהוא שיריים ומותרות ממש בעיני עצמו, ובטל בעיניו כעפרא דארעא.

יה"ר שנוכה ללכת בדרכי הצדיקים שהאירו לנו את התורה הקדושה, נלמד מתורתם ונלך בדרכיהם בזהירות בקדושה וטהרה שהם מיסודי החסידות, לשמור על העינים ועל המחשבה ועל המעשה, להתעמק בספרי חסידות, 'זיך צו קאכן אין אמונה, זיך צו קאכן אין אמונה פשוטה', לדעת שבח יקר וגדולת יום השבת שהוא יומא דנשמתא, להרבות אהבת ישראל ואהבת חברים, וחלילה לא להתעסק במחלוקת. כל אלו הם מיסודי החסידות, ואף שלא נתחדשו אלו הענינים אצל גדולי החסידות, מ"מ כל הצדיקים עמדו על דברים הללו והדגישו ענינים אלו מאד. ובכך נזכה ל'ובני ישראל יוצאים ביד רמה' וכדמתרגמינן 'ברי"ש גלי', וכידוע מה'דגל' שזה מרמז על רבינו ישראל בעל שם, ולא רק גאולה כללית, אלא גם גאולה פרטית לכל אחד ואחד, כמו שאומרים בליל שבת 'שתרחמני עוד בגלותי לגאלני לעורר לבי לאהבתך', אכיה"ר.